

зменшити чи збільшити заявлені вимоги [3, с. 118].

На окрему увагу заслуговують форма та зміст відмови позивача від позову. Відповідно до ч. 1 ст. 206 ЦПК України позивач має право відмовитися від позову на будь-якій стадії провадження у справі, зазначивши про це в заяві по суті справи або в окремій письмовій заяві. Здійснена у відповідній процесуальній формі, відмова позивача від позову за змістом має бути безумовною, оскільки позивач, розпоряджаючись своїми правами, не вимагає будь-яких зустрічних дій з боку відповідача».

Для прийняття судом відмови позивача від позову отримувати згоду відповідача не потрібно. Слід погодитися з висловленою в юридичній літературі позицією про те, що заслуховування думки відповідача при вирішенні питання щодо прийняття судом відмови позивача від позову є нераціональним. Думка відповідача жодним чином не може вплинути на розв'язання судом питання щодо закриття провадження у справі у зв'язку з відмовою позивача від позову. Всупереч принципу процесуальної економії це бути сприяти тільки затягуванню цивільного процесу [1, с. 123].

Список використаних джерел

1. Бичкова С. С. Цивільний процесуальний правовий статус осіб, які беруть участь у справах позовного провадження : [моногр.] / С. С. Бичкова. К. : Атіка, 2011. 420 с.
2. Тупчиев М. Отказ от иска и мировое соглашение как основание прекращения производства по делу. *Советская юстиция*. 1963. № 23. С. 8–10.
3. Балюк М. І. Практика застосування цивільного процесуального кодексу України (цивільний процес у питаннях і відповідях). Коментарі, рекомендації, пропозиції. Харків : Харків юридичний, 2008. 708 с.

Мінченко Ольга Василівна,
доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

МОВНИЙ СПОСІБ ЮРИДИЧНОГО ТЛУМАЧЕННЯ: ЧИ ВСЕ ТАК ПРОСТО?

Кожна людська думка, яка міститься в джерелі права, повинна передбачати чітку поведінку суб'єктів права, що часто є зовсім недосяжним без розуміння змісту цієї думки. А чи просто це? Дозволимо собі погодитися з думкою С.С. Алексєєва про те, що юридичне тлумачення – це, як один із видів пізнання, тобто складного процесу розумової діяльності, в результаті якого відбувається

перехід від незнання до знання, відтворюється дійсність, істинна картина об'єктивного світу [1, с. 129]. Ця думка ще раз підкреслює, що основна мета тлумачення полягає у подоланні неясності правової норми, у визначенні поточного загальноприйнятого розуміння норми права.

Особливого значення набувають способи з'ясування істинного змісту норми права. Згідно з «класичною» теорією тлумачення Ф.К. фон Савінії такими засобами встановлення змісту норм можуть бути «граматичні», «логічні», «історичні» і «систематичні» засадничі моменти, на які спирається смисл закону [2, с. 214]. Звичайно, цей перелік не обмежується основними, відомими ще з часів Ф.К. фон Савінії способами тлумачення.

Так, ми погоджуємося з теоретиком права О.Ф. Черданцевим, у тому, що «У юридичній літературі загальноновизнано, що тлумачення починається з мовного способу, з аналізу мовної форми вираження норми права. Це положення не потребує доведення, бо мислення і мова нерозривні. При тлумаченні ж ми маємо справу саме з мовною категорією – нормативними висловлюваннями законодавця» [3, с. 142]. З цією тезою співзвучна сучасна німецька методика здійснення тлумачення норм права, яка виведена на основі практичних міркувань, згідно якої: «перевірку доцільно починати з дослівного змісту». «Адже процес інтерпретації таким чином підвищує свою прозорість» [4, с. 228], і також в німецькій методиці права наголошується «Текст передає/транспортують обов'язкові вимоги законодавчого органу. Тому будь-яке тлумачення має починатися з дослівного формулювання. Дослівний зміст є вихідним пунктом і, таким чином - основою і межами всієї інтерпретації» [5, с. 31].

Не вдаючись до полеміки щодо назви мовного способу юридичного тлумачення, яке відповідно до вітчизняної юридичної науки і практики може називатися: граматичне, філологічне, текстове, мовне, відзначимо, що цей спосіб тлумачення визначається як процес розкриття істинного змісту норми права, що відбувається за рахунок методично правильного, вивіреного використання мови (загальних термінів, власне юридичних термінів загальноновживаної лексики, офіційної лексики тощо), стилю тексту, граматичної основи тексту, логіки тексту. При цьому не слід забувати той факт, що мова – це явище культурне, аксіологічне.

Тобто маємо говорити про юридико-лінгвістичне тлумачення правових норм, яке має ґрунтуватися на герменевтичному тлумаченні. Юридико-лінгвістична інтерпретація передбачає сприйняття права та інших правових явищ через мову. Така інтерпретація правових текстів повинна здійснюватися, зважаючи на особливості кожної мови, з урахуванням положень морфології, синтаксису тощо і водночас правил, сформульованих у межах юридичної техніки. Мова виступає тим засобом, завдяки якому відбувається процес «взаєморозуміння суті справи». Розуміння ґрунтується не на спробах поставити себе на місце іншої людини (у нашому випадку – суб'єкта правотворчості), зрозуміти, що вона відчувала і переживала, а на «взаєморозумінні суті справи». При цьому Г. Гадамер у праці «Істина та метод», описуючи значення мови для герменевтичного пізнання, зазначав, що осягнення смислу, здійснюване таким чином, завжди включає в себе аплікацію. І весь цей процес є процесом мовним.

Недаремно проблематика розуміння, спроба опанувати розумінням як мистецтвом – а це і є тема герменевтики, – традиційно належать до сфери граматики і риторики. Адже, на думку німецького філософа, до якої і ми схилиємось, «з часів романтизму вже неможливо уявити собі, що вся справа полягає у тому, що ми просто приєднували б до нашого розуміння необхідні для тлумачення поняття, черпаючи їх у міру потреби з якогось мовного запасу, де вони вже лежать наготові. Навпаки, мова – це універсальне середовище, в якому здійснюється саморозуміння. Способом цього здійснення є тлумачення» [6, с. 446 – 447]. Те ж саме стосується і юридичного тлумачення, зокрема, мовного.

Юридіко-лінгвістична інтерпретація не полягає у простому віднайденні у тлумачному словнику значення терміна та його «підставлення» у правовий текст. Це більш обширний процес, що має ґрунтуватися на положеннях герменевтики. Лише вдале поєднання герменевтичного тлумачення юридичного тексту із мовними засобами дасть змогу максимально наблизитися до «духу закону», зрозуміти «волю законодавця» [7, с. 197].

У цьому контексті можна провести паралелі з німецькою методикою правозастосування, яка вказує на важливість граматичного тлумачення, основною метою якого є з'ясування смислу, якого можуть набувати слова, виходячи із загальноновживаної мови відповідного мовного середовища і мовних правил, якими користувався законодавець. Слід додати, що для граматичного тлумачення відповідно до німецької методики важливе значення мають такі аспекти: відчуття мови, мовний аналіз [5, с. 31].

Що стосується мовного аналізу, то воно є менш суб'єктивним, дозволяє досить чітко, враховуючи знання мови, навички і вміння практичного її застосування, юридичної техніки, з'ясувати зміст норми права і відповідає, на нашу думку, саме назві граматичне тлумачення.

Водночас, такий аспект як відчуття мови важко поєднати з юридичною наукою, з чітким лаконічним, логічним, правильним формулюванням тексту правової норми. А отже, йдеться про юридіко-лінгвістичну інтерпретацію з герменевтичним тлумаченням, адже відчуття мови – це на наш погляд, мистецтво, дар, яким не кожен може володіти, це спосіб духовної самоідентифікації. Воно (відчуття) деє у підсвідомості. Він (дар) може бути вроджений чи набутий але без нього – ніяк. Враховуючи вище зазначене, чітко можемо погодитися з тезою визначного юриста стародавнього Риму Ульпіана: право – це мистецтво добра і справедливості.

Зазначене вище, дозволяє нам сформулювати декілька висновків. Юридічне тлумачення повинне починатися з мовного тлумачення. Мовне тлумачення має два аспекти: відчуття мови і мовний аналіз. Тобто йдеться про юридіко-лінгвістичну інтерпретацію з герменевтичним тлумаченням, яка є не тільки тлумаченням, а й пізнанням, «віднаходженням» права та інших правових явищ, а також самопізнанням, оскільки включає у себе ціннісний, соціокультурний аспект, історичний досвід. Останній є важливою складовою герменевтичного тлумачення правового тексту. І цей процес є непростим і відповідальним.

Список використаних джерел

1. Алексеев С. С. Право: азбука-теория-философия: опыт комплексного исследования. Москва : Статут, 1999. 712 с.
2. Savignz K- Szstem des heutigen römischen Rechts. Bd. I, 1840. 525 S.
3. Черданцев А. Ф. Толкование права и договора. Москва : Юнити-Дана, 2003. 381 с.
4. Біла книга з реформування української юридичної освіти (за матеріалами міжнародної науково-практичної конференції «Європеїзація української юридичної освіти: німецько-український досвід» (м. Київ, 21 і 22 лист. 2014 р.) / Упоряд. : Р. Мельник, О. Шаблій, Б. Шлоер. Київ : Корпорація «Науковий парк Київський університет імені Тараса Шевченка»; Панов, 2015. 360 с.
5. Німецька методика права : навч. посіб./ Соколов Е., Роснер С., Мельник Р. Херсон : Гельветика, 2019. 136 с.
6. Гадамер Г.-Г. Истина и метод: Основы философской герменевтики / пер. с нем.; общ. ред. и вступ. ст. Б. Н. Бессонова. Москва : Прогресс, 1988. 704 с.
7. Мінченко О. В. Загальнотеоретичні та методологічні засади системи юридико-лінгвістичних знань : монографія / Національна академія внутрішніх справ. Київ : Національна академія прокуратури України, 2019. 384 с.

*Мозоль Наталія Іванівна,
доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В СТРУКТУРІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ

Процес стандартизації освіти спрямований на встановлення норм, правил і вимог до освіти та її результатів з метою досягнення оптимальної впорядкованості та цілісності. Стандартизація є засобом організації діяльності, що дозволяє зокрема визначити етапи пізнання на шляху до очікуваного результату, передбачити процедуру діяльності, корегувати мету, процес і результат освіти.

Різні аспекти проблеми стандартизації освіти висвітлені у численних працях та зарубіжних та вітчизняних учених: Х. Фрайя, С. Кетеріджв, С. Маршала, Л. Ващенко, Д. Дзвінчук, О. Другова, М. Згуровського, Г. Зелінської, В. Кременя, В. Куценко, Т. Лукіної, С. Ніколаєнка, А. Сбруєвої та ін.

В умовах реформування вітчизняної системи освіти, зокрема впровадження